خراسان روزنامه صبح ایران
دوشنبه ۲ مرداد ۱۳۹۶ . ۲۹ شوال ۱۴۳۸ . شماره ۱۹۵۹۰

وقتی در یک جلسه درباره چند سد تصمیم گیری می شود

وزیر نیرو در پاسخ به این سوال که توقف ساخت این سدها چقدر برای کشور هزینه داشته است، خاطرنشان کرد: بعضی از این سدها در حد مطالعه بود و هنوز به مرحله ساخت و تخصیص اعتبار نرسیده بود که ما آن ها را متوقف کردیم. وی افزود: تایید ساخت این سدها از قبل (دولت دهم) صادر شده بود به نحوی که مثلا در یک جلسه خصوصی درباره چندین سد که کار کارشناسی کافی نداشت، تصمیم گیری شده است.

واکاوی دلایل سدسازی های بدون مطالعه و کارشناسی در پی توقف ۵۰ پروژه آبی

سدسازی های سیاسی

دانش پور - از یک سو سدهایی وجود دارند که بیش از آن که مشکلات را حل کنند، معضل شده اند و از سوی دیگر سدهایی که همچنان بلاتکلیفند؛ همان سدهایی که گفته می شود مُهر تایید احداث آن ها در دولت دهم زده شده است. از طرف دیگر سدهایی نیز هستند که هنوز ساخت آن ها شروع نشده متوقف مانده اند یا حتی آن ها که با وجود مخالفت های بسیار ساخته شدند اما حالا معضلاتشان دست از سر محیط زیست بر نمی دارد. مثلا سد گتوند که میلیون ها متر مکعب آبی که در آن ذخیره شد را شور کرد و آبی شور را روی دست محیط زیست کشور گذاشت یا حتی ماجرای سد سیلوه که درباره آن مدت ها بحث بود و ابراز نگرانی! چرا که کارشناسان با قطعیت می گفتند با آبگیری آن یادگارهای پنج هزار ساله اشکانیان یعنی آثاری از عصر مفرغ زیر آب غرق می شود. بالاخره هرچه که هست در سال های اخیر ساخت «سد» در کشور با حاشیه هایی روبه رو بوده و اما و اگرهای بسیاری داشته است. در عین حال سد سازی طی سال های گذشته به ویژه در دولت دهم تحت شرایط سیاسی و گاهی هم فشارهای برخی نمایندگان به وزارت نیرو، در شمار قابل توجهی جنبه کارشناسی خود را از دست می دهد و شاید «سدسازی های سیاسی» عنوان مناسبی برای این داستان باشد. در همین حال برای این گزارش تلاش کردیم که بتوانیم آماری از اعداد و ارقام بودجه های صرف شده برای این سدها را به دست بیاوریم اما موفق نشدیم. حالا پس از مدت ها اعتراض و انتقاد به سیاست سدسازی، طی روزهای گذشته وزیر نیرو اعلام کرد: «ساخت ۵۰ سد از برنامه اجرایی دولت یازدهم خارج شد».

■ **پاسخ های وزیر نیرو به خراسان**

حمید چیت چیان که معتقد است نباید در سدسازی افراط و تفریط کرد، در گفت وگو با خراسان درباره علت توقف ساخت این ۵۰ سد اظهار کرد: در شرایط کنونی در برخی رودخانه های کشور، شرایط بارندگی کاملا تغییر کرده و مشخصاتی که سد بر اساس آن طراحی شده مطابق با آمارهای سال قبل بود، آمارهایی که الان صدق نمی کند. وی ادامه داد: دلیل دیگر توقف ساخت این سدها بی توجهی به ابعاد محیط زیستی برخی از آن ها است و وقتی بررسی کردیم، دیدیم این سدها نباید ساخته شوند. علت سوم هم فنی است زیرا بعضی از این سدها مشکل فنی داشتند و باید در ساخت آن ها تجدید نظر می کردیم و دلیل آخر هم اقتصادی است، بدین معنا که ساخت برخی از این سدها توجیه اقتصادی نداشت. به گفته وزیر نیرو، در بازنگری های انجام شده، عملیات اجرایی برخی از این سدها که اولویت نداشته یا برخی دیگر که اصلا ساخت آن ها درست نبوده، متوقف شده است که از جمله آن ها می توان ۴ سد در حوضه آبریز دریاچه ارومیه را نام برد.

■ **رویکرد وزارت نیرو**

چیت چیان همچنین با تاکید بر این که رویکرد وزارت نیرو ایجاد انضباط اقتصادی، اجتماعی، فنی و زیست محیطی بیشتر در طرح های سدسازی است، به برخی جنبه های منفی و مثبت سدسازی در کشور اشاره کرد و گفت: برهم زدن تعادل طبیعت و اکوسیستم، بروز مشکلات اجتماعی ناشی از زیر آب رفتن اراضی کشاورزی، منازل مسکونی و ...، تغییر جریان طبیعی آب رودخانه ها و خشک شدن چاه ها و چشمه های پایین دست رودخانه ها نیز از جمله جنبه های منفی سدسازی است که می توان به آن توجه کرد. وزیر نیرو البته جلوگیری از خروج جریان آب از کشور یا شور شدن آن ها به دلیل ریختن به دریا را از جمله مزایا و منافع بسیار سدسازی در کشور برشمرد. به گفته چیت چیان، ساخت سدها امکان مدیریت منابع آب را فراهم می کند، به طوری که می توان آب را در فصل های سیلابی و پرآب ذخیره کرد و در فصول کم آب و خشک در اختیار مصرف کنندگان مختلف بخش های شرب، کشاورزی و صنعت قرار داد. وی یادآور شد: امروزه برخی مناطق کشور نظیر خوزستان، گلستان، مازندران و... در معرض سیلاب های وحشتناک قرار دارند، اما ساخت سدها سبب شده است از جریان یافتن سیلاب ها و تهدید مراکز جمعیتی جلوگیری شود.

■ **صدور مجوز در جلسات خصوصی**

وزیر نیرو البته در پاسخ به این سوال که توقف ساخت این سدها چقدر برای کشور هزینه داشته است، خاطرنشان کرد: بعضی از این سدها در حد مطالعه بود و هنوز به مرحله ساخت و تخصیص اعتبار نرسیده بود که ما آن ها را متوقف کردیم. وی افزود: تایید ساخت این سدها از قبل (دولت دهم) صادر شده بود به نحوی که مثلا در یک جلسه خصوصی درباره چندین سد که کار کارشناسی کافی نداشت، تصمیم گیری شده است. چیت چیان گفت: در شروع دولت یازدهم ۱۴۶ سد در مراحل مختلف ساخت قرار داشت که ۵۰ عدد از این سدها کم شد. از این تعداد ۳۰ سد ساخته شده و الان بیش از ۶۰ سد در حال ساخت داریم و البته طراحی و اجرای چندین پروژه سدسازی هم در دولت یازدهم آغاز شده است و اما مشکلات سد گتوند و علاج بخشی آن، سوال دیگری بود که وزیر نیرو درباره آن توضیح داد: کارگروهی متشکل از وزارت نیرو، جهاد کشاورزی، برنامه و بودجه و محیط زیست برای بررسی مشکلات سد گتوند زیر نظر رئیس جمهور تشکیل و علاج بخشی این سد به دانشگاه تهران محول شد. چیت چیان افزود: علاج بخشی و راهکارهایی مشخص شد و وزارت نیرو نیز بر همان مبنا در حال پیش بردن کار است، بنابراین حل مشکل این سد که در دولت های قبل احداث شده بر اساس شرایط علمی و فنی در حال برطرف شدن است.

■ **نبود اعتبار**

وزیر نیرو در اظهاراتش و دلایلی که برای متوقف کردن ساخت سدها مطرح کرده، هیچ اشاره ای به مشکل منابع مالی برای ساخت این سدها نکرده است در حالی که چندی پیش محمدرضا رضازاده، مدیرعامل شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران اعلام کرد احداث ۶ سد در حال ساخت تنها به دلیل بی پولی متوقف شده است. این نکته که ساخت برخی از سدها به دلیل نبود اعتبارات متوقف شده موضوعی است که مدیرکل دفتر ارزیابی سازمان حفاظت محیط زیست به آن اشاره می کند. حمید جلالوندی در گفت وگو با خراسان گفت: بر اساس سوابق دو سال گذشته، در کمیته های سازمان حفاظت محیط زیست که نماینده وزارت نیرو هم در آن حضور داشت، برای ۱۴ سد رای اجرا نشدن صادر شد و وزارت نیرو به عنوان یکی از اعضا آن را پذیرفت. دلایلی که برای این امر وجود داشت دلایل زیست محیطی بود. البته ممکن است در بخش های دیگر، احداث سدها به دلایل دیگری از دستور خارج شده باشد. وی با بیان این که این سدها در استان های مختلف وجود دارند، توضیح داد: هم اکنون در بسیاری موارد، پشت مخازنی که برای سدها طراحی شده است، آبی وجود ندارد. به عبارتی سد ساخته شده اما حتی برای یک سوم میزان هدف گذاری شده برای آن سد هم آب تامین نمی شود. از سوی دیگر آوردها کم شده، بیلان ورودی آب ها و طراحی ها به هم خورده و دیگر اجرای برخی سدها صرفه اقتصادی ندارد و با این شرایط موج سدسازی در کشور زیر سوال رفته است.

■ **اولویت بندی**

وی خاطرنشان کرد: از یک سو هم پای مسائل اعتباری در میان است و وزارت نیرو مانند گذشته اعتباری برای ساخت این سدها ندارد از این رو خیلی از سدها را اولویت بندی کرده و فعلا اجرای برخی از آن ها متوقف شده است. وی البته تاکید کرد: سدهایی که ساخت آن ها متوقف شده شامل سدهایی است که مطالعات و جانمایی آن ها انجام شده ولی هنوز به مرحله اجرا نرسیده و از این رو هنوز برای آن ها هزینه ای نشده بود. جلالوندی با اشاره به صحبت های وزیر درباره توقف ساخت ۵۰ سد گفت: وزیر نیرو از این سدها نام نبرده است و به احتمال زیاد در صدد شروع به کار ساخت این سدها بوده اند اما به دلیل نبود اعتبارات، فعلا آن ها را کنار گذاشته اند. محمدرضا رضازاده، مدیرعامل شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران نیز گفت: ۶ سد که احداث آن ها به دلیل مشکل منابع مالی متوقف شده در حوضه های آبریز کرخه و زهره در جنوب ایران قرار داشته است. به گفته مشاور وزیر نیرو با وجود خارج شدن این سدها از اولویت ساخت، ساخت سایر طرح های سد آبی و نیروگاه های برق آبی اولویت دار مطابق با برنامه زمان بندی در حال انجام است.

■ **ابزار سیاسی**

محمدحسین کریمی پور رئیس سابق کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی اتاق بازرگانی ایران در این باره به ماجرای «پدیده سدهای سیاسی» در ایران اشاره می کند که بر اساس آن برخی سدها با اصرار و پیگیری نمایندگان مجلس ساخته می شود. هر چند مجید سیاری، معاون برنامه ریزی و امور اقتصادی شرکت مدیریت منابع آب ایران معتقد است که شاید حدود ۱۰ درصد سدها به دلیل فشار نمایندگان مجلس و مواردی از این دست ساخته شده باشد و در ۹۰ درصد سدها چنین وضعیتی حاکم نیست. در عین حال رئیس سابق کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی اتاق بازرگانی ایران هم معتقد است ساخت سدها با وجود تداوم وضع خشکسالی، به دلیل عملکرد سخت افزاری وزارت نیرو از یک سو و ساخت سدهای سیاسی از سوی دیگر است. محمدحسین کریمی پور، با اشاره به این که عملکرد وزارت نیرو از دهه ۴۰ تا همین اواخر، اغلب عملکرد سخت افزاری بوده است، گفت: در واقع طی ۵۰ سال اخیر، عملکرد این وزارتخانه احداث تاسیسات، جمع آوری و انتقال آب بوده است.

به گفته او در قسمت نرم افزاری هم فضای آب کشور خطاهای بزرگی داشته که کشور را به جایی رسانده که حالا با بحران عمیق آبی مواجه ایم و از آن جا که کشورمان در محیط بیابانی قرار دارد، این بحران آبی موجب به هم ریختن محیط زیست شده است. وی معتقد است ساخت سد در میان تمهیدات سخت افزاری صنعت آب، مورد علاقه برخی از شخصیت های سیاسی محلی به ویژه نمایندگان مجلس است و به عبارتی در فضای نبود احزاب، نمایندگان مجلس علاقه مندند با پیگیری احداث سد، در حوزه های انتخابیه، خودی نشان بدهند و هیچ چیزی به اندازه سد نمی تواند این تقاضای سیاسی را برآورده کند. در این باره اما معاون برنامه ریزی و امور اقتصادی شرکت مدیریت منابع آب ایران، معتقد است در کشور سدهای بدی ساخته شده است و پروژه های خوبی داشتیم که ساخته نشدند، بنابراین نمی توان به طور کلی سدسازی را نفی یا تایید کرد.

مجید سیاری با اشاره به این که در برخی از مقاطع زمانی، افرادی به لحاظ اقتصادی یا سیاسی از سدسازی بهره می برند، اظهار کرد: این قبیل افراد فقط می خواهند سدی احداث شود و دیگر کاری ندارند در پایین دست این سد چه اتفاقاتی رخ می دهد. وی توضیح داد: مواردی وجود داشته که در دوره های مختلف مجلس، برخی نمایندگان به دلیل این که دولت وقت به منطقه انتخابیه آن ها توجهی نکرده، اصرار به سدسازی داشته و فشارهایی را به وزارت نیرو وارد کرده و در مجلس هم برای آن اعتبار گرفته اند اما شاید تنها در ۱۰ درصد کل سدها چنین شرایطی حاکم بوده و در مورد ۹۰ درصد سدها این گونه نبوده است.

عکس: تزئینی است

گفت و گو

هادی محمدی

سدسازی های غیر کارشناسی به روایت ابتکار

برخی نمایندگان می گویند ما به مردم قول دادیم سد بسازیم

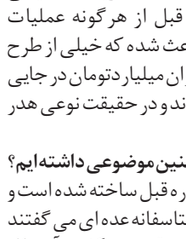

در روزهای اخیر حمید رضا چیت چیان وزیر نیرو و مسئول اصلی سد سازی کشور طی گفت وگویی، از توقف ساخت ۵۰ سد خبر داد که به دلایل مختلف از جمله مشکلات زیست محیطی کار ساخت آن ها متوقف شده است. در این زمینه گفت وگویی داشتیم با دکتر معصومه ابتکار رئیس سازمان حفاظت از محیط زیست تا از اقدامات و توجه ویژه دولت درباره ارزیابی های زیست محیطی به ویژه در ساخت پروژه های سدسازی بگوید.

خانم ابتکار نظر سازمان حفاظت از محیط زیست در موضوع سد سازی در کشور چیست؟

بازنگری در سیاست های مدیریت منابع آب، از رویکردهای مهم دولت یازدهم بوده و بر این مبنا بسیاری از پروژه های عمرانی دولتی و غیردولتی و سازه هایی که طرح ساخت آن ها از قبل وجود داشته به ویژه ساخت سدها که به طور مستقیم با موضوع محیط زیست و منابع آبی در ارتباط است، تحت این سیاست ها و نظارت های زیست محیطی قرار گرفته اند در این زمینه توجه ویژه ای به سدهایی که در دولت قبل طراحی و مطالعات اولیه آن ها انجام شده بود داشتیم زیرا ممکن است ساخت سدی در گذشته توجیه داشته است اما الان منابع آبی کافی نباشد و دیگر توجیهی نداشته باشد. در واقع ما کار مهمی که در دولت یازدهم اجرایی کردیم و بسیار هم از لحاظ فنی و تخصصی به این موضوع پرداختیم، بحث ارزیابی زیست محیطی بود و این که هر فعالیتی از جمله سدسازی باید با انجام مطالعات زیست محیطی در مرحله امکان سنجی و قبل از هرگونه عملیات ساختمانی انجام شود. این باعث شده که خیلی از طرح ها بازنگری شود و دیگر ما هزاران میلیارد تومان در جایی هزینه نکنیم که بعد معطل بماند و در حقیقت نوعی هدر رفت سرمایه ها باشد.

در مورد سدها هم، چنین موضوعی داشته ایم؟

بله. ما سدهایی داریم که در دوره قبل ساخته شده است و الان آب ندارد زیرا در آن زمان متاسفانه عده ای می گفتند ما برای منطقه آب می خواهیم و وقتی می گفتیم آب را از راه های دیگری غیر از سدسازی می توان تامین کرد، می گفتند ما به مردم قول دادیم سد بسازیم.